

Bijengezondheidscoördinatoren

Henk van der Scheer, hoofdbestuurslid VBBN

De bijengezondheidscoördinatoren kwamen bijeen op 1 november 2003 van 10.30-14.00 uur in het Bijenhuis te Wageningen. Als spreker was uitgenodigd Dr. W. Mühlen, Referent für Bienenkunde en 'Arbeitsgruppenleiter' van het Aufgabengebiet Bienenkunde van de Landwirtschaftskammer (LWK) Westfalen-Lippe, te Münster in het Bundesland Nordrhein-Westfalen (NRW). Hem was gevraagd te spreken over de oorzaken van de sterfte van volken in najaar en winter 2002/2003, over de aanpak van de varroabestrijding, over de gevaren van de import van bijenvolken (insleep kleine bijenkastkever), over de preventie en bestrijding van AVB en over de procedure in Duitsland bij de verdeling van EU-subsidies. Ook was hem gevraagd het zogenaamde Bienen Gesundheits Mobil (BIG Mobil) mee te nemen ter demonstratie. De bijeenkomst was opengesteld voor (een beperkt aantal) bijengezondheidsdeskundigen van de andere imkerorganisaties.

Naast Dr. Mühlen omvat de groep deskundigen nog drie medewerkers, vier voorlichters en twee personen die zich bezig houden met natuur- en milieubescherming. De werkzaamheden richten zich vooral op scholing en voorlichting van de imkers. Onderzoek beperkt zich tot praktische zaken als honinganalyses en diagnostiek van bijenziekten. Ook zouden planten- ziektenbestrijdingsmiddelen worden getoetst onder 'Good Laboratory Practice' (GLP). Het meeste onderzoek wordt echter uitbesteed aan instituten zoals in Mayen (bij Koblenz) en in Celle. 'Münster' is vooral bekend door de Apisticus-Tag die jaarlijks wordt georganiseerd door de groep van Dr. Mühlen in samenwerking met medewerkers van de Wilhelms-universiteit

te Münster. De volgende Apisticus-Tag vindt plaats op 7 februari 2004, waar o.a. Dr.P. Neumann zal spreken over zijn onderzoek naar de bijenkastkever.

Varroamijt is hoofdoorzaak volksterfte

Volgens een enquête, gehouden door Dr. Otten uit Mayen, bedroeg de sterfte in Duitsland ongeveer 27%. Weliswaar worden meerdere oorzaken aangewezen voor de sterfte van bijenvolken in de herfst en winter 2002/2003, maar de hoofdoorzaak is volgens Dr. Mühlen toch een te sterke varroamijtaantasting in 2002. Alle symptomen wijzen daarop. Door het slechte weer in de zomer van 2002 werd weinig broed aangezet waardoor er te weinig winterbijen werden geboren. In combinatie met de natuurlijke sterfte van vliegbijen in de herfst van 2002 ontstonden daardoor zwakke volken. Dergelijke volken bezitten onvoldoende weerstand en zien daarbij geen kans om de hygiëne in het volk op peil te houden. Gevolg van dat laatste is veel poephoopjes van varroamijten in ongepoetste cellen. Die konden veelvuldig worden waargenomen in de verzwakte volken.

Tekort aan voer speelde geen rol. De verzwakte volken hadden voldoende voer zolang ze niet beroofd werden. Gebeurde dat wel, dan kregen de rovers een probleem. Die haalden met het voer meteen veel varroamijten binnen.

Verzwakte volken zijn vatbaarder voor virussen en hebben dus last van het overbrengen van die virussen. Combinaties van de varroamijt en virusaantastingen worden in de USA aangeduid met 'Parasitic mite syndrom'. Zo is in het Bundesland Hessen in sterk verzwakte volken het Oosterse Kashmirvirus gevonden waarvan onvoldoende duidelijk is in hoeverre dat schadelijk is voor honingbijen. De aantasting van dat

22

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
Dierenrestmethode Dierenrest wegwerpen						Mijnbouw Thymovar					
Gemiddeld aantal mijten per dag op de bodemplank: (De mijten tellen die gedurende een week op de bodemplank zijn gevallen; dit aantal dieren door 7)											
≤ 1	< 1	< 3	april < 3	mei < 5	juni < 10	juli < 10	augustus < 5	september < 5	oktober < 3	november < 1	december < 1
Geen behandeling	Geen behandeling	Geen behandeling	Behandel met: Dierenrestmethode of Dierenrest wegwerpen	Behandel met: Dierenrestmethode of Dierenrest wegwerpen	Behandel met: Dierenrestmethode of Dierenrest wegwerpen	Behandel ná het honing-slingeren met: Mijnbouw of Thymovar	Behandel ná het honing-slingeren met: Nootkastak of Thymovar	Behandel ná het honing-slingeren met: Mijnbouw of Thymovar	Geen behandeling	Geen behandeling	Geen behandeling

Jaarschema varroabestrijding. Standaardadvies.

virus veroorzaakt zakbroedachtige verschijnselen. De larven gaan dood voor de cellen worden gesloten. Aangetaste volwassen bijen raken gestoord in hun oriëntatie en krabbelen dan op de grond voor de kasten. Overigens is in de afgelopen jaren geen toename van virussen in honingbijen aangetoond. Wel verwacht Dr. Mühlen dat door de sterke 'versleping' van bijenvolken over heel de wereld op den duur alle virussen en andere ziektenveroorzakers uiteindelijk ook bij ons terecht zullen komen, inclusief de kleine bijenkastkever. Acties die vragen om een importstop van bijenvolken in Europa zijn wel nuttig, maar zullen dat insleepproces hooguit vertragen.

Bestrijdingsmiddelen

Bekend is dat plantenziektenbestrijdingsmiddelen schadelijk kunnen zijn voor honingbijen -met name tankmengsels van insecticiden en fungiciden- maar of dat een belangrijke rol bij de volkssterfte heeft gespeeld betwijfelde Dr. Mühlen. In koolzaad worden o.a. pyrethroiden (verwant aan Apistan) toegepast die niet helemaal ongevaarlijk zijn voor honingbijen, maar uit de eerder genoemde enquête bleek geen enkel verband tussen volkssterfte en het wel of niet staan van de volken bij koolzaad. Ook geloofde Dr. Mühlen niet in een oorzakelijke rol voor imidacloprid dat gebruikt wordt als zaadgoedbehandelingsmiddel bij o.a. zonnebloemen en mais. Imidacloprid is weliswaar in hele lage doses terug te vinden in het stuifmeel van de planten die uit het behandelde zaad ontstaan, maar die dosering is veel te laag om sterfte te veroorzaken bij bijen. Bovendien kun je niet zomaar agrariërs beschuldigen zolang imkers zelf ook bestrijdingsmiddelen toepassen die niet geheel onschuldig zijn voor de bijen. Een volk wordt ook gevoeliger voor plantenbeschermingsmiddelen als bijvoorbeeld Apistan werd toegepast.

Mierenzuur

De varroamijt dient zo gauw mogelijk na de honing-oogst (in juli/augustus) te worden bestreden. Dat is de cruciale tijd van behandelen, omdat de varroamijt zich dan sterk vermeerderd door de aanwezigheid van veel broed. Alleen mierenzuur is in die periode voldoende effectief, omdat dat middel ook in gesloten broedcellen werkt. Volgens Dr. Mühlen beschadigt mierenzuur de antennes en poten van de volwassen bijen niet, zoals wel eens wordt beweerd. Als men naar de hei reist, dan dienen de volken ten minste zes weken tevoren te zijn behandeld met mierenzuur, omdat anders te veel van dat middel in de honing komt. De dosering en wijze van toedienen van mierenzuur doet er niet zoveel toe. Zowel één tot drie schokbehandelingen kort achter

elkaar (toedienen via platen of een sponsdoek) als een langzame behandeling (toepassen via verdampers) zijn effectief. Uit de resultaten van de eerder genoemde enquête bleek, dat imkers die mierenzuur toepasten minder last hadden van dode volken.

De bestrijding van de varroamijt dient al in het voorjaar (april-juli) te beginnen met het uitsnijden van darrenraat, het toepassen van vangramen met darrenraat en het opkweken van nieuwe volken uit broedafleggers. In de periode augustus tot half november kan mierenzuur worden toegepast en in de periode half november tot eind december, als er geen broed meer aanwezig is, melkzuur, oxaalzuur of Perizine. Het is gewenst dat alle imkers in een gebied in dezelfde tijd de behandelingen uitvoeren. Dat voorkomt dat hier en daar een onbehandelde stand gaat fungeren als besmettingsbron van de varroamijt. In het gebied van NRW overleggen de dierenartsen met de besturen van de verenigingen over de tijdstippen van behandeling. Overigens zijn die geadviseerde maatregelen niet gebaseerd op wettelijke voorschriften en kan er dus niet wat worden afgedwongen. Wel is de imker verplicht een boekhouding bij te houden van alle medicamenten die werden toegepast en in welke dosis.

Kleine bijenkastkever

De Europese deskundige op het gebied van de levenswijze en bestrijding van de kleine bijenkastkever (*Aethina tumida*) is Dr. P. Neumann, verbonden aan de Universiteit van Halle, maar werkzaam in Zuid-Afrika. In dat land komt de kever van oorsprong voor en leeft daar min of meer in symbiose met de honingbijen. In 1998 werden de kevers in de USA gevonden, in 2000 in Egypte en in 2002 in Canada en in Australië. In 2004 zullen er in Europa strengere importregels gaan gelden, maar of dat afdoende is betwijfelt Dr. Mühlen. Zo zal bijvoorbeeld import van bijen vanuit Nieuw-Zeeland mogelijk blijven, omdat de controle op ziekten in dat land door de EU erkend wordt als even goed als in de EU-landen. Dr. Mühlen verwacht dan ook dat de kever vroeg of laat hier opduikt.

De larven van de kever lijken op die van de kleine wasmot. Ze vreten pollen, honing en was en kunnen in korte tijd de raten in de kast ruïneren. Ze verpoppen in de grond en de kevers die daaruit ontstaan kunnen kilometers ver (13-16 km) vliegen op zoek naar bijenkasten. Bij een sterke aantasting verlaten de bijen de kast en dan krijgt de kever helemaal de kans om zijn verwoestend werk te doen. Hij meent dan ook dat ze in feite voorraadparasieten zijn.

De kleine bijenkastkever heeft geen last van strenge winters. In de USA bestrijdt men de kevers met Check

mite (=Perizine). Overigens zijn meerdere bestrijdingsmaatregelen en strategieën denkbaar.

Amerikaans vuilbroed (AVB)

In Duitsland wordt AVB bestreden door sanering van zieke standen via de kunstzwermmethode. Daarbij wordt de kunstzwerm (minimaal 2,5 kg bijen) drie dagen uitgehongerd en mogen de bijen vervolgens in een schone (ontsmette) kast naar binnen lopen. Die kast is voorzien van nieuwe raampjes met kunstraat. De bijen worden aansluitend gevoerd. Die behandeling kan alleen met volken van voldoende grootte en niet in de herfst. Honingramen kunnen worden geslingerd en de honing kan worden verkocht aan consumenten. Voeren van de honing aan bijen is uit den boze, vanwege de aanwezigheid van sporen van de ziekteverwekker in de honing. De rest wordt verbrand in een ton. De kasten worden afgekrabd en daarna ontsmet met een vlam. De was (van honingramen) kan worden omgesmolten; sporen van de ziekteverwekker die in de was terecht komen zijn ongevaarlijk.

Om die behandeling te kunnen uitvoeren, beschikt men in Münster over een zogenaamd BIG Mobil. Dat is een gesloten aanhanger (1500 kg) die getrokken dient te worden door een personenauto. In de aanhanger bevinden zich o.a. een hogedrukspuit, een brandton, een desinfectieketel, een dampwassmelter, een aggregaat, ketels voor schoon en vuil water, imkeruitrustingen, beschermingsmiddelen en een verbandkist. De BIG Mobil kan bij de LWK worden gehuurd. Voor de behandeling van elk volk wordt €10,- gevraagd, met een minimum van €60,- per keer. Dat is inclusief verbruik van gas en ontsmettingsmiddel. De kar wordt verhuurd (contract) en dient te worden afgehaald in Münster en bij terugkeer schoon en nog in goede staat te zijn. Schade dient te worden vergoed. Er zijn imkers opgeleid die met de kar om kunnen gaan en die de kunstzwermmethode kunnen uitvoeren. Verhuur naar Nederland is mogelijk. Na de lunch werd het BIG Mobil bekeken en werd één en ander gedemonstreerd.

Subsidies

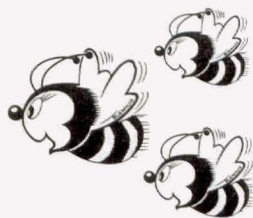
EU-subsidies volgens regeling nr. 1221/97 (bevordering van de productie en afzet van honing) gaan in Duitsland rechtstreeks naar de Bundeslanden. Zo krijgt NRW het maximale bedrag van €125.000,- en legt NRW daar eenzelfde bedrag bij. Ter vergelijking: Nederland krijgt €150.000,- van de EU plus eenzelfde bedrag van het Ministerie van LNV. De hoogte van de EU-gelden zijn gebaseerd op het aantal volken (in Nederland 80.000). In Duitsland verschilt de hoogte en de besteding van de gelden per Bundesland. In NRW kan men het bedrag

besteden aan voorlichting (reiskosten), bestrijding van de varroamijt, veredeling gericht op tolerantie van bijen tegen de varroamijt, technische hulpmiddelen (folders), honingonderzoek (gericht op residuen van bestrijdingsmiddelen), speciale onderzoeksprojecten binnen de door de EU gestelde kaders en apparaten voor een vereniging (niet voor individuele leden). In elk Bundesland kent men een zogenaamde 'Tierseuchenkasse'. Dat is een fonds voor het saneren van dieren en dierenbehuizingen ingeval van optreden van besmettelijke dierziekten. Ook AVB is wettelijk een besmettelijke dierziekte. Imkers in NRW zijn daarom verplicht €5,- plus €1,- per volk te betalen aan dat fonds in NRW. In 2002 is mede uit dat fonds een monitoring van AVB via voederkransmonsters betaald. De ene helft van de kosten werd betaald uit het fonds, de andere uit gelden van het landbouwministerie van NRW. Er zijn evenredig verdeeld over NRW 1.000 monsters genomen en minder dan 5% van die monsters was positief. In de omgeving van de standen waar de positieve monsters vandaan kwamen, is vervolgens gericht actie ondernomen om AVB op te sporen en te bestrijden.

24

advertentie

IMKERSHOP 'HET BIJENHUIS'

Een imker met verstand
wordt bij Het Bijenhuis vaste klant

Voor snelle bestelservice

tel 0317 422 733

fax 0317 424 180

e-mail bijenhuis@vbbn.nl

Grintweg 273

6704 AP Wageningen

online winkelen bij www.vbbn.nl